

Біопсихологічні фактори, що визначають емоційний вплив вертикальних об'єктів на людину

І. О. Лисенко, *Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка*

Біологічна система людини, її антропологічні можливості є постійними факторами в сприйнятті архітектурного об'єкта.

Ще Ле Корбюзьє відзначав особливе значення найпростіших елементів, що становлять архітектурну форму, підкреслюючи необхідність дослідження їхнього емоційного впливу, тобто впливу на нервову систему. Дані експериментальної психології дозволяють визначити сутність візуального впливу морфологічних характеристик архітектурних об'єктів на емоційний стан людини.

Зорове сприйняття залежить від емоційних імпульсів, які виникають при спогляданні оточуючих об'єктів та форм. Кожен поворот, тобто зміна напрямків, ліній, їх перетин, пов'язаний з необхідністю долати інерцію руху, збуджуюче діє на зоровий апарат та викликає відповідну реакцію у людини. На сприйняття людиною вертикальних об'єктів впливають властивості її зорового апарату: обмеження вертикальних та горизонтальних кутів зору, обмеження його дальності. Оптимальний вертикальний кут зорового поля знаходиться в діапазоні 0-30°, разом з тим в межах 50-60° (зона неясного бачення форми), інформація сприймається периферійним зором, тому для точного бачення необхідно перевести погляд. При повороті очей максимальний вертикальний кут зору становить 55°, при повороті голови – 100°, при повороті голови та очей - 160°. В той же час, оптимальний горизонтальний кут зору теж знаходиться в діапазоні 0-30°, але максимальні кути в стані статичності та динаміки людини становлять більші величини. Наприклад максимальний горизонтальний кут при повороті голови та очей - 190°. В результаті аналізу цих властивостей зорового апарату зрозуміло, що, чим вищий об'єкт, тим більше зусиль людині потрібно докласти для його споглядання.

В результаті досліджень з експериментальної психології було виявлено, що емоційний вплив тих або інших ліній на людину з одного боку, пов'язаний з роботою ока людини. Горизонтальна лінія сприймається оком з мінімальною напругою й тому викликає відчуття спокою. Вертикальна лінія сприймається з більшою напругою і викликає відчуття динаміки і подолання зусиль. З іншого боку, відчуття, викликані рухом окремих частин людського тіла (кінестетичні відчуття), підсилюють і поглиблюють емоційний вплив ліній, поверхонь, форм на людину. Так, горизонтальні лінії та площини дають можливість рухатися по ним з мінімальними зусиллями. На відміну від горизонталі, вертикаль задає людині напрям, паралельно якому вона несвідомо намагається тримати своє тіло, зберігаючи рівновагу й долаючи силу тяжіння. При цьому, в порівнянні зі статичністю горизонталей, вертикаль володіє "зарядом потенційного руху".

Емоційний вплив вертикальних ліній і форм набуває і глибокий символічний зміст в культурі людства. В світосприйнятті людини вертикаль символізує підйом, зростання, перемогу, прогрес, в релігійному аспекті - об'єднання верхнього та нижнього світів. Варто відзначити, що сама людина символічно пов'язана з вертикаллю, яка є її символом. Оскільки в тваринному світі людина – єдина істота, що здолала силу тяжіння, та тримається у вертикальному стані. Додатково це дало можливість людині бачити більше навкруги, а з поворотом голови й позаду себе, контролювати територію (тобто візуально володіти територією) і почуватися безпечніше. Ще в ранні періоди розвитку цивілізації людина використовувала вертикальні об'єкти для фіксування своєї території. Цю властивість ми зберегли й досі, фіксуючи межу ділянки кілочками, це наші володіння. За описами Варрона, стародавній етруській звичай заснування міста включав проведення кола за допомогою плуга, в який впрягали разом корову та бика. За борозною викопувався рів, внутрішня частина кола називалася початком міста, зовнішня - померіумом. Померій фіксувався вертикальними стовпами і саме на цю межу поширювалися права міста і його володіння.

Слід також визначити, що вертикальний об'єкт має більшу площу видимості, ніж горизонтальний, у навколишньому просторі він виступає надійним орієнтиром. Згодом вертикальні об'єкти широко використовуються в архітектурі міст. Вертикальні будівлі набувають різноманітних функцій: від оборонної до культової та житлової. Але завжди вертикальний об'єкт символізує перемогу, силу, владу, багатство і фіксує місце перебування людини, виступаючи при цьому висотним орієнтиром у просторі великого міста.